

O VIAȚĂ PENTRU POEZIE – ANNA AHMATOVA

Marinela DOROBANȚU

A cuprinde întreaga existență a Annei Ahmatova într-un număr finit de pagini, oricât ne-am strădui, este cu neputință. Poeta însăși recunoștea că acest lucru este imposibil: încercând să realizeze o carte autobiografică, observa că e plictisitor să vorbească despre ea însăși, mult mai interesant fiind să descrie oamenii și lucrurile care au înconjurat-o. Definitivarea acestui proiect autobiografic ne-ar fi permis, probabil, o cunoaștere mai bună a omului Ahmatova, dar, deși ideea a existat, a rămas „o carte pe care n-am s-o scriu niciodată”¹ – sublinia poeta, care mai adaugă: „de-aș reuși să notez măcar o parte din ceea ce gândesc, ar fi o mare fericire”² (fragmentarismul amintirilor ahmatoviene ne conduce la ideea privind caracterul discontinuu al memoriei umane, idee ce va sta la baza poeticii sale despre „clipă”). Anna Ahmatova intenționa, așadar, să publice o carte autobiografică, dar acest proiect nu va fi definitivat. Din el s-au păstrat doar fragmente, singurul publicat în timpul vieții poetei fiind *Pe scurt despre sine/ Korotko o sebe*³. Și, parcă pentru a se justifica, într-un alt fragment, *În ceea ce privește memoriile*, Ahmatova îl previne pe cititor asupra caracterului memoriei umane: „memoria omului este astfel

¹ O parte dintre fragmentele autobiografice scrise de Anna Ahmatova în perioada timpurie s-au pierdut sau au fost arse în deceniul al șaselea, după cea de-a treia arestare a fiului său. Restul textelor ce urmau să alcătuiască o lucrare autobiografică, la care Ahmatova se gândise încă din anul 1940, au fost redactate între anii 1950-1960 și se păstrează astăzi în arhiva „Ahmatova” la secția Manuscrise a Bibliotecii „M.E. Șcedrin” din Sankt-Petersburg, precum și la Arhivele Centrale de Stat pentru literatură și artă. În timp, cercetători precum L.A. Mandrîkina, E.I. Liamkina, V.I. Vilekin și A. Height vor face cunoscute publicului larg aceste fragmente autobiografice deosebit de interesante, pe care le vor include în lucrările lor publicate în deceniile optzeci-nouăzeci ale secolului trecut. În România, câteva dintre fragmente sunt conținute de volumul *Anna Ahmatova. Poeme. Proze*, în traducerea Lievei Cotorcea.

² L.A. Mandrîkina, *Книги. Архивы. Автографы*, Moscova, 1973, p. 63.

³ *Коротко о себе* va apărea în *Советские писатели. Автобиографии*, vol. III, Moscova, 1966.

construită încât, ca un proiector, luminează doar anumite momente de timp, lăsând restul într-un întuneric de nepătruns. Chiar dacă ai o memorie fenomenală, este nevoie să și poți uita ceva”¹. În absența unei autobiografii sau a unor jurnale personale ale poetei, vom încerca o creionare a profilului ahmatovian prin intermediul faptelor de viață, al relatărilor contemporanilor și mai ales al operei sale.

Dar să începem cu începutul... Anna Ahmatova, pe numele său adevărat Anna Andreevna Gorenko (cu accent pe prima silabă, de unde presupunerea unora că ar fi fost ucraineancă), a văzut lumina zilei lângă Odessa, în localitatea Bolșoi Fontan, pe 11 (23) iunie 1889 (la ruși, de „Ziua lui Ivan”, echivalent al Noptii de Sînziene), „în același an cu Charlie Chaplin, cu *Sonata Kreuzer* a lui Tolstoi, cu turnul Eiffel și, pare-se, cu Eliot”². În cinstea bunicii pe linie maternă – Anna Egorovna Motovilova –, noua născută primește numele Anna. Mama acestei bunici, Praskovia Fedoseevna, provenea din familia Ahmatov – o familie de nobili din Simbirsk, urmașă a hanului tătar Ahmat ucis în 1481. Numele acestuia, adoptat mai târziu ca pseudonim literar și la îndemnul tatălui care, aflând că fiica sa scrie versuri, îi va cere să-și ia un alt nume „ca să nu facă de rușine o familie onorabilă”. Tatăl, Andrei Antonovici Gorenko, lucrase ca inginer mecanic în flotă, apoi la calea ferată, iar când s-a născut Anna era inginer în retragere și profesor de matematică la Școala Militară de Marină. Mama, Inna Erazmovna, făcuse parte din grupul narodnicilor și aparținuse grupului revoluționar „Voința poporului”, motiv de mare mândrie pentru Anna Ahmatova, care spunea: „era un semn de ruptură pentru o tânără femeie” (căsătorită forțat de către părinți la vârsta de șaisprezece ani cu o persoană de cincizeci de ani, Inna Erazmovna fugise pentru a se recăsători, de data aceasta din dragoste, cu Andrei Antonovici Gorenko).

La un an după nașterea Annei, familia părăsește țărmul Mării Negre, mutându-se la Țarskoe Selo, un orașel din împrejurimile Petersburgului rebotezat în Detskoe Selo și Orașul Pușkin (1937). Țarskoe Selo, reședința de vară a curții imperiale, era un loc unde „se respira” poezie. La liceul de aici Pușkin și prietenii săi – Delvig și Kühelbeker – învățaseră, printre alte discipline, arta și tehnica versificației. În scurta sa autobiografie, Anna Ahmatova afirmă: „Primele mele impresii sunt de la Țarskoe Selo: splendoarea verde și umedă a parcurilor, izlazul pe care mă ducea dădaca, hipodromul unde galopau micii căluți murgi, gara

¹ E.I. Liamkina, *Встречи с прошлым*, Moscova, 1978, p. 411.

² Mandrîkina, *op. cit.*, p. 73.

veche”¹. Casa în care locuia familia Gorenko avea în jur de o sută de ani și se afla la intersecția dintre Șirokaia Ulița și Strada Bezîmiannaia, în apropierea gării – vestită de la construirea primei căi ferate din Rusia care lega capitala de Țarskoe (reședința imperială de vară) și de Pavlovsk (numit astfel după fiul Ecaterinei a II-a, țarul Pavel). De această locație Ahmatova va fi legată pe parcursul întregii sale vieți; chiar și atunci când casa nu va mai exista, Țarskoe va însemna pentru ea cotidianul, primii ani de școală, iar Pavlovsk – fastul, sărbătoreșcul.

Verile, Anna le-a petrecut (până la vârsta de treisprezece ani) împreună cu familia la vila Tur („Otrada”), situată în împrejurimile Sevastopolului, pe malul Golfului Strelețk, aproape de străvechea colonie grecească Hersones. Aici a primit și prima sa poreclă: „vecinii (...) mă porecleau «fetița sălbatică» pentru că umblam desculță, hoinăream fără pălărie pe cap ș.a.m.d., mă aruncam din barcă direct în mare, înotam pe timp de furtună și mă bronzam în așa hal, că mi se jupuia pielea, șocându-le astfel pe domnișoarele provinciale din Sevastopol”². Nici locul acesta nu-l va mai regăsi peste ani... La vârsta de cinci ani, ascultând lecțiile pe care profesoara le preda fraților săi mai mari, Anna a început să vorbească limba franceză. Să citească a învățat pe abecedarul lui Lev Tolstoi și tot cam pe la această vârstă a scris primele sale poezioare. Precocitatea fetei a fost favorizată și de mediul care o înconjură: pentru ea poezia nu începuse cu Pușkin sau Lermontov, cum se întâmpla de obicei, ci cu Derjavin – *La nașterea fiului împărațesc/ Na rojdenie porfirorodnogo otroka* – și cu Nekrasov – *Gerul – moșu cu nas roșu/ Moroz, Krasnii Nos*, – poeme pe care mama sa le știa pe dinafară. După ce la vârsta de unsprezece ani Anna Andreevna și-a dezvăluit prima poezie, tatăl a numit-o „poetă decadentă” și i-a interzis să-și semneze versurile cu numele real. Tot cam pe la unsprezece ani, micuța Anna a început să-și scrie viața într-un carnet în care mama își nota cheltuielile gospodărești, iar familia, văzând cele scrise, a fost foarte impresionată de faptul că fata avea amintiri de la vârsta de doi ani!

Anna Andreevna Gorenko studiază la gimnaziul de fete Mariinski din Țarskoe Selo: „la început prost, apoi mult mai bine, oricum, totdeauna fără plăcere”. În 1905 părinții săi divorțează; mama își duce copiii în Crimeea, la Evpatoria, unde Anna studiază acasă penultima clasă de gimnaziu (dintre aceștia

¹ Anna Ahmatova, *Избранное*, Moscova, 1974, p. 5.

² Anna Ahmatova, *Поэме. Proze*, trad. de L. Cotorcea, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1994, p. 173.

o fetiță va deceda peste un an, iar un băiat în 1920). „Mi-era dor de Țarskoe Selo și scriam o mulțime de versuri anemice”, afirmă poeta în același proiect de autobiografie. Nu știm nimic altceva decât că, în anul 1906, Ahmatova vine la Kiev, la o verișoară, pentru a-și termina studiile liceale, în 1907 absolvind ultima clasă la Liceul Fundukleev. Apoi, tot la Kiev, intră la Facultatea de Drept, la Cursurile Superioare pentru fete, pe care le abandonează însă curând. Ulterior, întoarsă la Petersburg, frecventează Cursurile superioare istorico-literare ale lui Raiev (1910) și se căsătorește cu Nikolai Gumiliov. În tot acest timp continuă să scrie versuri pe care le numește „Cântecul ultimei întâlniri” (care s-a păstrat) având numărul două sute. Interesant este faptul că în familia sa nimeni nu mai scrisese poezie, în afară, poate, de o rudă foarte îndepărtată: „În familia mea, de-ai căuta cu lumânarea, n-ai să găsești pe nimeni care să fi scris versuri; poate doar prima poetă rusă, Anna Bunina, care era mătușa bunicului meu Erazm Ivanovici Stogov”¹. Amintirea lucrurilor simple, dar durabile, cu care a crescut, a locurilor prin care a trecut, a mirosurilor, culorilor și sunetelor, greutatea care a apărut încă din copilărie, toate, împreună, o vor întări pe poetă și o pregăti pentru ceea ce avea să urmeze, într-un fel conturându-i și fizionomia creației.

Primele sale versuri anunțau deja un talent autentic și nu semănau cu nimic din ceea ce se scrisese mai înainte. I. Brodski, poet care a făcut parte din grupul scriitorilor leningrădeni apropiați Ahmatovei², nota: „Ahmatova face parte dintre poeții lipsiți de genealogie și de orice fel de «evoluție». Poeți ca ea se nasc pur și simplu. Ei vin pe lume cu o dicție proprie, cu o alcătuire a sufletului irepetabilă”³. Un poem din tinerețea Ahmatovei apare pentru prima dată la Paris, în 1907, sub semnătura A.G., în nr. 2 al revistei literare „Sirius”⁴, o mică revistă ce apărea în limba rusă și era editată de N.S. Gumiliov (în acel moment student la Sorbona). Anna Andreevna îl cunoscuse pe Gumiliov, în calitate de gimnazist, la Crăciunul anului 1902 și mai îndeaproape la cel din 1903, după o perioadă de șapte ani în care tânărul a curtat-o asiduu, căsătorindu-se, în final, pe 25 aprilie (stil vechi) 1910. N.S. Gumiliov era poet, filolog și

¹ *Idem*, p. 168.

² Din grupul poezilor leningrădeni mai tineri, care au adulat-o pe Anna Ahmatova și au susținut-o, au făcut parte: Iosif Alexandrovici Brodski, Evgheni Rein, Anatoli Naiman, Alexandr Kușner, Lev Vladimirovici Livșiț (pseudonim Lev Losev) și Natalia Gorbanevskaia.

³ I. Brodski, *Muza durerii*, prefața la volumul A. Ahmatova. *Poeme. Proze, ed.cit.*, p. 8.

⁴ Revista „Sirius” a încetat să mai apară după trei numere din cauza lipsei mijloacelor financiare; astăzi două numere se află la Biblioteca Națională din Paris și unul la Biblioteca Publică „Saltâkov-Șcedrin” din Sankt Petersburg.

ofițer, „ultimul cavaler al veacului de argint”, inițiatorul și teoreticianul akmeismului. De origine nobilă și de formație neoclasică, Gumiliov trecea în epocă drept un om foarte interesant: „Era o apariție stranie – își deapănă amintirile Irina Odoevțeva, poetă contemporană cu el. Avea ceva teatral, dacă nu chiar ocult, sau, mai curând, era apariția unei ființe de pe altă planetă”.¹ Dincolo de portretul fizic, Gumiliov a avut, ca orice talent autentic, calități artistice excepționale și un simț estetic deosebit, astăzi unanim recunoscut, chiar dacă mult timp talentul poetic a fost receptat doar în ipostaza de „cântăreț al conchistadorului”, eclipsat fiind de rolul de lider al akmeiștilor. Este cunoscut faptul că Gumiliov a călătorit mult: a studiat la Paris, apoi, îndrăgostit de Africa, a mers în Abisinia pentru a studia cântecele populare, la Salonic – cu corpul expediționar, la Paris, în Finlanda, Suedia, Norvegia și Anglia (de unde, spre nenorocul lui, s-a întors, în 1918, prin Murmansk la Petrograd), dar acesta nu era decât un aspect al polivantei sale personalități. În *Jurnalul* său, Anna Ahmatova nota: „Lipsa de atenție din partea criticilor (și cititorilor) este fără margini. Ce extrag ei din tânărul poet Gumiliov, în afară de Lacul Ciad, Girafa, căpitani și altă recuzită de mascaradă?... Ce l-a călăuzit în viață, încotro și-a îndreptat pașii? Cum s-a întâmplat că, din toate cele pomenite mai sus, s-a format un mare și minunat poet, creatorul unor poezii ca *Memoria*, *Cel de-al șaselea simț*, *Tramvaiul care s-a rătăcit*”?²

În cazul Annei Ahmatova, personalitatea sa fascinantă era dublată de un fizic ce nu trecea neremarcat. Nina Berberova descrie prima lor întâlnire: „Ahmatova purta o rochie albă, cu guler Maria Stuart, care era la modă. Era zveltă, frumoasă, brună, elegantă. Se apropia de treizeci de ani și se afla pe culmile gloriei, datorită manierei sale noi de a scrie, profilului și farmecului ei”.³ Fascinația pe care a exercitat-o asupra contemporanilor săi este vizibilă și prin iconografia vastă de care poeta a beneficiat în epocă, ca o mărturie a popularității sale.⁴ Puternica personalitate, inteligența și frumusețea sufletească răzbatău atât de pregnant în înfățișarea poetei, încât au atras atenția unor pictori și graficieni

¹ Apud Aneta Dobre, N. Gumiliov – un cavaler rătăcitor prin spații și timpuri, în vol. *Itinerarii poetice*, Editura Universității din București, 1997, p. 57.

² В. Евсеев, *Самый непрочитаемый поэт*, în „Литературная газета”, 20 noiembrie 1995, p. 6.

³ Nina Berberova, *Sublinierea îmi aparține*, trad. de N. Stănescu, Editura Univers, București, 2000, p. 57.

⁴ Веzi М.В. Толмачев, *Ахматова в изобразительном искусстве*, în vol. *Таины ремесла. Ахматовские чтения*, Moscova, 1992, pp. 158-166.

de renume, precum A. Modigliani, K. Petrov-Vodkin, N. Altman, I. Annenkov, N. Tîrsa, B. Batalov, A. Tişler, G. Vereiski, A. Osmerkin, M. Sarian și alții. Iuri Annenkov consemna: „o frumusețe timidă de o eleganță religioasă, cu un breton rar, care-i acoperea fruntea și cu o grație rară. (...) Tristețea era expresia caracteristică a feței sale chiar și atunci când surâdea și această tristețe o făcea și mai frumoasă”¹. Anna Andreevna nu era o frumusețe, era mai mult decât o frumusețe. Pretutindeni unde mergea atrăgea imediat atenția asupra ei, „statura înaltă, ținuta dreaptă, măreția tăcută, firea ei reținută se asociau cu o «sculptură masivă, clasică», lăsând impresia că «echilibrul valoric» al scrierilor sale se extinde și asupra comportamentului poetei din viața de zi cu zi”². Ca o dovadă a popularității în epocă, unul dintre portretele poetei a fost imprimat, încă din 1916, pe niște cărți poștale ilustrate „în folosul răniților”, o altă ilustrată apărând în tiraj de masă la mijlocul anilor '20. Chipul ei în porțelan și bronz a fost realizat, tot la mijlocul anilor '20, de către N. Danko, iar „portrete literare” i-au creionat, de-a lungul vremii, A. Blok, M. Ţvetaeva, N. Kliuev, V. Hlebnikov, B. Pasternak, M. Dudin, O. Berggolț, B. Ahmadulina și alții.

După nuntă, tânărul cuplu pleacă pentru o lună la Paris. Aici, în „vechiul Paris”, Ahmatova îl întâlnește pe Amedeo Modigliani (într-o perioadă în care artistul era cu desăvârșire necunoscut), intuiește „scânteia divină ce licărea în nu știu ce tenebre” și se apropie sufletește de cel care mai târziu va deveni un nume de referință al artei secolului al XX-lea. Discuțiile „neterestre” dintre cei doi tineri, plimbările prin grădina Luxembourg, momentele în care celebrul pictor o desena au fost surprinse de poetă într-o expresivă proză scurtă, intitulată *Amedeo Modigliani*. Grație ultimei variante a acestei proze scurte la care Anna Ahmatova a revenit în nenumărate rânduri, completând de fiecare dată textul cu informații și noi semnificații, suntem părtași la întregul complex de probleme estetice din toate domeniile artei începutului de secol al XX-lea: succesele baletelor ruse ale lui Diaghilev, Stravinski, Nijinski, Pavlova, Karsavina, Bakst, Fokin, faima lui Picasso și a lui Mark Chagall, răspândirea poeziei „științifice” de către René Ghil, canonizarea Ioanei D'Arc etc. Aflăm aici o Ahmatova tânără, enigmatică, talentată, ce discuta despre poezie, recita pe dinafară versuri ale poezilor francezi, citea gândurile altora, ghicea visele și avea „alte talente de societate”. Modigliani era fascinat de comunicarea stabilită între ei, îi căuta compania și o desena, cel mai adesea cu o pieptănătură ca aceea pe care o purtau reginele și dansatoarele

¹ I. Annenkov, *Дневник моих встреч*, vol.I, New York, 1966, p. 6.

² V. Șoptoreanu, *Timpul artistic și poetica memoriei*, Editura Paideia, București, 2006, p. 136.

din Egipt: „nu mă desena în aer liber, ci în atelierul său și-mi dăruia toate aceste desene. Au fost șaisprezece; mi-a cerut să le înrămez și să le atârn pe pereții camerei mele de la Țarskoe Selo. Au pierit în casa de la Țarskoe Selo în timpul primilor ani după revoluție. Singurul care a rămas este acela unde se ghicește mai puțin decât în toate celelalte ce vor deveni nudurile lui Modigliani”¹. Totuși acesta va rămâne portretul pe care îl va prefera – dintre cele două duzini pe care i le vor consacra pictorii – întreaga viață; portretul acesta o va însoți pretutindeni, în toate camerele existenței sale pribegie.

După voiajul de nuntă petrecut la Paris, tânărul cuplu se întoarce la Petersburg, iar în septembrie N. Gumiliov pleacă în Abisinia, în a doua dintre cele patru călătorii africane ale sale. Anul următor, în martie, revine, dar pleacă din nou. Relația soților fluctuează, cu libertăți admise reciproc, iar, după un an și jumătate de căsnicie, pe 18 septembrie (1 octombrie) 1912, se naște unicul fiu al Annei Ahmatova, Lev Nikolaevici Gumiliov. Despre mariajul lor, cei doi soți au vorbit doar prin poemele lor, dar acest „roman” celebru al literaturii ruse a secolului al XX-lea a aprins imaginația multora. Se spune că Gumiliov căuta „femeia ideală”, dar, la puțin după căsătorie, nu se mai poate ascunde și va spune „nu am luat o femeie, ci o vrăjitoare”. Se naște astfel întrebarea: de ce o femeie ca Ahmatova ar fi răspuns exigențelor unui ideal atât de îndoielnic? Un posibil răspuns ar fi că cei doi poeți aparțineau trup și suflet epocii în care trăiau și în care se dezvoltaseră, Petersburgului dinaintea primului război mondial cu viața sa artistică tumultuoasă. Ahmatova însăși recunoștea: „îmi plăceau acele adunări nocturne” sau „suntem cu toții niște cheflii”. Nu era ea, oare, prea complicată pentru un soț? „Îmi face milă vinovată”, va spune Gumiliov. De ce se făcea Anna vinovată? Pentru că avea o personalitate atât de puternică, pentru că nu putea să treacă cu vederea escapadele amoroase ale soțului sau pentru că se încăpățâna să scrie versuri? Poeziile sale erau foarte bine primite de către publicul cititor, iar Gumiliov, probabil, prea gelos pe succesul soției sale, mai ales că el nu aprecia acest gen de poezie lirică de confesiune. De fapt, el nu se putea sustrage clișeele vremii, conform cărora literatura, poezia bună, nu putea fi scrisă decât de bărbați. Mai târziu însă va costata: „Știu... viața noastră nu e reușită/ Te-am pierdut la joc”, aluzie la o legendă hindusă tradusă de V. Jukovski, în care eroul nebun își pierde soția la joc.

În ciuda reținerilor lui N. Gumiliov, începând cu 1911, poemele Annei Ahmatova apar în diferite publicații periodice ale timpului: „Vseobșcii jurnal”

¹ Vezi Anna Ahmatova, *Amedeo Modigliani*, în „Secolul 20”, nr. 4/1967, pp. 75-79.

(în nr. 3 al acestei reviste vede lumina tiparului prima sa poezie, publicată sub pseudonimul A.A.), „Gaudeamus”, „Hyperboreu”, „Apollon”, „Russkaia mîsl”, „Severnîe zapiski” etc. În această perioadă, poeta frecventează asiduu saloanele și cercurile literare din Sankt-Petersburg, locurile unde se aduna întreaga elită rusească din ajunul primului război mondial. La începutul secolului al XX-lea, viața artistică a Sankt Petersburgului se concentra în trei saloane: casa Murusi de pe Bulevardul Liteinîi, loc prezidat de Zinaida Hippus și de Dmitri Merejkovski, unde se reuniau poeți, filosofi și reprezentanți ai clerului care dezbăteau, în discuții aprinse, probleme liturgice și confesionale (poeții decadenti având propriile puncte de vedere), salonul lui Feodor Sologub, unde se discutau, în principal, probleme legate de poezie și de tehnica poetică, se recitau versuri și se ascultau judecățile solemne ale poetului (adesea aspre și fără milă), și apartamentul din strada Tavriceskaia 25, al confratelui său – Viaceslav Ivanov, loc preferat de înalta societate literară petersburgheză, care s-a înscris ca un factor de mare importanță în trecutul mișcării simboliste și al literaturii ruse de la începutul secolului al XX-lea în general. În saloanele literare, la reuniunile artistice, Anna Ahmatova a fost distinsă ca o regină de la bun început. Răsfățată de prieteni și muze, rezervată, întotdeauna privindu-și interlocutorii cu „un al treilea ochi”, poeta încerca mereu să afle ce se ascunde după spectacolul aparențelor. Prezentă de nenumărate ori în „turnul” din strada Tavriceskaia, ea fusese remarcată și apreciată de însuși Viaceslav „Magnificul”, cum îl porecliseră unii, care îi intuise de la lectura primelor versuri talentul. A rămas memorabilă o întâlnire în care poeta le-a dat celor prezenți o lecție de suplețe și de agilitate: „în mijlocul cercului de invitați, Anna Ahmatova demonstra pe covor cât este de suplă: se dăduse peste cap și trebuia să prindă cu dinții chibritul înfipt vertical într-o cutie așezată pe podea. Era înaltă, îmbrăcată în ceva lung, de culoare închisă, lipit de corp, încât părea un șarpe neobișnuit, foarte frumos, mai curând reptilă decât femeie”¹. Poeta frecventa, de asemenea, un loc la mare modă, restaurantul artistic „Câinele vagabond”, loc de întâlnire preferat de simboțiști, akmeiști, cubo-futuriști, ego-futuriști etc. Localul, amenajat într-un subsol din Piața Mihailovski (va exista din 1910 până la revoluție), cu tavanul și pereții pictați de Sudeikin, va fi un reper de care Ahmatova își va aminti cu plăcere toată viața: „Da, am iubit acele adunări nocturne” (1917). Era un loc pitoresc, frecventat de poeți, pictori și alți vizitatori numiți „farmaciști”, în care intrarea costa douăzeci și cinci de ruble, adică cinci monede din aur. În zilele cu

¹ L. Ivanova, *Turnul*, în „Secolul 20”, nr. 301-302-303/1986, p. 254.

multă lume, subsolul se umplea până la refuz și semăna cu o cazemată. Ahmatova era înconjurată de curtezani și de prieteni, toți cei prezenți o adulau, iar amintirea acestor timpuri care, pentru ea, au însemnat Stravinski, Blok, Anna Pavlova, Skriabin, Rostovțev, Șaliapin, Meyerhold, Diaghilev (enumerarea îi aparține), îi va rămâne neștersă toată viața.

Între timp, pe plan literar și artistic aveau loc mutații esențiale. Înființarea celui dintâi „Atelier al Poetilor” a coincis, în anul 1910, cu moartea lui Lev Tolstoi și cu cea a întemeietoarei Teatrului Dramatic petersburghez, Vera Kommissarjevskaja. Este un moment care va marca sfârșitul simbolismului, ascensiunea futurismului și, prin ricoșeu, acapararea artei de către politică. Tinerii poeți se îndepărtau de simbolism, care cunoaștea o adevărată criză, unii deveneau futuriști, alții akmeiști (înainte de a deveni teoreticianul akmeismului, N. Gumiliov înființase gruparea, intitulată sugestiv, „Atelierul poetilor”, după ce, în 1909, concomitent cu colaborarea sa la revista „Apollon”¹, se număra și printre colaboratorii activi ai așa-numitei „Academii a Versului”). Akmeismul reprezenta o direcție poetică nouă, înființată în 1912 de șase membri ai grupării „Atelierul poetilor”: N.S. Gumiliov, S.M. Gorodețki, A.A. Ahmatova, O.E. Mandelștam, V.I. Narbut și M.A. Zenkevici, poeți care „au depășit simbolismul” și „privesc realitatea cu ochii unui nou Adam, deci – cu ochii ce nu și-au pierdut agerimea primară”². Paradoxal, în această mișcare akmeistă (adamistă), Anna Ahmatova era singurul membru feminin și, fapt de notorietate publică, avea cel mai mare talent. În cadrul grupului, era o figură foarte activă, iar prietenii o porecliseră, pentru manierele sale aristocratice, „regina de pe Neva” sau „sufletul epocii de argint”. „Am devenit akmeistă”, spune ea și precizează: „akmeismul a fost fondat la noi, la Țarskoe Selo”. Akmeiștii susțineau coborârea poeziei pe pământ, propunând o artă bine ancorată în realitate, în terestru, și apărând o estetică a lucrurilor concrete, a materialității lumii. Ei susțineau că „nu poate fi aruncată peste bord” cultura trecutului, ci că trebuie studiată și continuată ca temelie a creației (în acest sens măștrii pe care îi venerau erau Shakespeare, Rabelais, Villon și Th. Gautier).

În iarna 1910-1911, Anna Ahmatova scrie versurile incluse în prima sa culegere – *Seară/ Vecer*, care va fi publicată în martie 1912 la editura „Atelierul

¹ „Apollon” – revistă literar-artistică de orientare simbolistă, la început, apoi devenită principala publicație de propulsare a curentului akmeist. A apărut la Petersburg, între anii 1910-1917, sub redacția criticului de artă S.K. Makovski, iar ca a supliment edita și un „Almanah literar”.

² Șoptoreanu, *ed. cit.*, p. 191.

Poeților”, într-un tiraj de trei sute de exemplare. Cu o prefață semnată de M. Kuzmin, volumul a fost bine primit de recenzenți și de public. „Critica a fost binevoitoare”, va spune ea cu modestie, dar Viaceslav Ivanov salută această culegere, pe care o consideră „un eveniment în poezia rusă”. Publicarea acestui prim volum de versuri nu o face însă fericită pe poetă; după apariția lui, Ahmatova călătorește, împreună cu soțul său, în Elveția și Italia de nord, la Genova, Florența, Bologna, Padova și Veneția, pictura și arhitectura italiană impresionând-o „ca un vis pe care ți-l reamintești întreaga viață”. În tramvai, privindu-i pe pasageri, poeta mărturisește că se gândea: „Cât de fericiți sunt. Lor nu le apare nici o carte”.

Ahmatova a fost exigentă cu sine încă de la început. Dintr-o altă proză scurtă, *Amintiri despre A. Blok*, aflăm un episod desfășurat la o serată literară unde poeta este invitată să citească una dintre poeziile sale. „Dezavantajul” era că lectura urma după o poezie a lui Blok, poet foarte cunoscut și iubit în Rusia acelor vremuri. Deși nici Ahmatova nu era chiar o debutantă, citindu-și deja de doi ani poemele în „Atelierul poezilor” și la alte serate literare, ea nu era cunoscută de acel public:

Nu mă cunoștea nimeni, și, când am ieșit, s-a auzit o exclamație: „Cine e?” Blok m-a sfătuit să citesc *Toți suntem rătăcitori*. Am refuzat: „Când citesc *Mi-am pus o fustă foarte strălucită*, ei râd”. El a replicat: „Când eu citesc: *Și beșivii cu ochi de iepuri* – ei râd la fel”¹.

(Blok, care-i recunoscuse talentul, era conștient că literatura, strâns legată de gândirea socială, își avea tradițiile sale proprii, ca și filosofia sau religia).

În martie 1914 apare, la editura „Hyperboreu”, cea de-a doua carte a Annei Ahmatova, *Mătăniil/ Ciotki*, într-un tiraj de o mie de exemplare, epuizat foarte repede: „a avut o viață de doar trei săptămâni”, notează autoarea. Era anul primului război mondial și oamenii începeau să părăsească din ce în ce mai mult Petersburgul:

De data aceasta, despărțirea de Petersburg s-a dovedit a fi pentru totdeauna. Am revenit nu la Petersburg, ci la Petrograd, nimerind din secolul al XIX-lea direct în secolul al XX-lea în care totul era altfel, începând cu chipul orașului. Ai fi zis că o mică plachetă de poezii de dragoste semnată de un autor tânăr ar fi avut toate șansele să se piardă în evenimentele mondiale. Dar timpul a hotărât altfel².

¹ Anna Ahmatova, *Воспоминания об Александре Блоке*, în *Сочинения в двух томах*, vol. II, Moscova, 1990, pp. 136-137.

² Ahmatova, *Избранное*, ed. cit., pp. 6-7.

Acesta este volumul care-i asigură poetei celebritatea, dovadă cele opt reeditări (până în 1923) și numeroasele reproduceri ale unor poezii separate.

Din 1911, Ahmatova își petrecuse verile la conacul soacrei sale, Anna Ivanovna Gumiliova, aflat la Slepnevo, în gubernia Tver. Aici află de izbucnirea primului război mondial și tot aici stă aproape toată iarna, până în preajma revoluției din februarie, revenind într-un Petersburg înțesat de soldați, pe 27 februarie 1917. Între anii 1915-1917, din cauza tuberculozei (maladie care a secerat mai toată familia Gorenko), Ahmatova se retrage din ambianța literar-artistică, în ciuda acestui fapt continuând să fie unul dintre poeții cei mai citați și, în același timp, cei mai imitați. Va reveni cu al treilea volum al său, *Stolul alb/ Belaia staia*, publicat în septembrie 1917 tot la editura „Hyperboreu”, în două mii de exemplare. Cele optzeci și trei de poezii cuprinse în acest volum de versuri sunt datate 1913-1917, multe dintre ele fiind scrise la Slepnevo.

Această culegere, spune Ahmatova, a apărut în împrejurări total neprielnice. Transportul era blocat, cartea nu a putut fi trimisă nici chiar la Moscova, așa că tot tirajul s-a epuizat la Petrograd. Revistele se închideau, ziarele, de asemenea. Spre deosebire de *Mătâni*, *Stolul alb* n-a avut o presă prea zgometoasă. Foametea și distrugerile sporeau în fiecare zi¹.

Volumul a cunoscut totuși trei reeditări succesive, între 1918-1923. În mai 1918 va merge pentru ultima dată, împreună cu N. Gumiliov, la conacul de la Slepnevo, moșia soacrei sale, pentru a-și vedea fiul, în luna august a aceluiași an cei doi legalizând divorțul, facilitat de noua legislație. În scurt timp, amândoi se vor recăsători: Anna Andreevna cu Vladimir (Voldemar) Șileiko, eminent orientalist, specialist în Babilon și în scriere cuneiformă, iar Gumiliov cu o altă Anna, Engelhardt, cu care va avea și o fiică (cunoștințe comune susțin totuși că Ahmatova ar fi fost nu numai prima, ci și unica sa dragoste). În acești ani, Ahmatova își câștigă existența lucrând ca bibliotecară la Institutul Agronomic, scrie extrem de puțin și viața sa de cuplu este departe de a fi ceea ce își dories, în 1921 despărțindu-se și de Șileiko, după trei ani de conviețuire imposibilă.

La începutul anului 1921, în nr. 1 al revistei „Dom iskusstv”, apare articolul lui K. Ciukovski, *Ahmatova și Maiakovski*, iar în aprilie apare cel de-al patrulea volum de versuri al Annei Ahmatova, *Pătlagina/ Podorojnik*, o mică culegere cuprinzând treizeci și opt de poeme (majoritatea scrise între 1917-1919) plus o traducere, o capodoperă tipografică apărută la editura „Petropolis” într-un

¹ *Idem*, p. 7.

un tiraj de o mie de exemplare (volumul va cunoaște două reeditări, în 1922 și 1923). Tot în 1921, N. Gumiliv reînființează „Atelierul”, pe care-l numește „Al treilea Atelier al poezilor” (mai încercase după război, în 1916, o altă revenire a akmeismului în viața literară, timp în care „Cel de-al doilea Atelier” își reluase, pentru scurt, timp întrunirile) și publică almanahul acestuia, „Dragonul”.

Din nefericire, destinul lui N. Gumiliov avea să ia o turnură dramatică și, într-un fel, și destinul Annei Ahmatova. În noaptea de 3 spre 4 august 1921 poetul este arestat în locuința sa, fiind învinuit de participare la complotul Taganțev, complot contrarevoluționar al unei organizații din Petrograd. Prietenii încearcă să-l salveze, însuși Gorki îi pledează cauza pe lângă șeful de temut al poliției lui Lenin, dar tribunalul îl condamnă la moarte prin împușcare. „Oare putem să-i împușcăm pe ceilalți și să facem o excepție pentru el, sub pretextul că e poet? Este imposibil”¹, ar fi răspuns, se pare, tranșant F. Dzerjinski, nemilosul șef al poliției. Tribunalul îl condamnă la moarte prin împușcare, iar sentința este dusă la îndeplinire. Din acest moment, creația lui N. Gumiliov nu va mai fi reeditată, el rămânând cunoscut în lucrările de istorie literară mai ales ca întemeietor al curentului literar akmeist. Versiunea Annei Ahmatova la toate cele întâmplate este aceea că Gumiliov nu ar fi participat la vreo acțiune ostilă. Se pare că adevărata și singura lui vină a fost aceea că nu a adus la cunoștința organelor puterii sovietice faptul că un fost coleg de școală, cu care luptase și care pe front încercase să-l atragă în organizație (probabil onoarea sa de nobil ofițer nu-i permisesse să facă acest denunț), dar această infracțiune nu era de natură contrarevoluționară. Uciderea lui Gumiliov a constituit un avertisment tragic, reprezentând momentul de cumpănă dintre emigrările anterioare și expulzările silnice imediat următoare. Nefericitul eveniment avea să-și pună amprenta și asupra destinului Annei Ahmatova – deși divorțată de trei ani de „împușcat”, poeta va resimți această „poveste sumbră” planând, ca o povară grea, asupra sa, dar și a fiului său, acest moment declanșând epitetul ce o vor urmări de-a lungul anilor: „poetă decadentă”, „antipopulară”, „poetă de alcov”.

În 1922 este publicat, la editura „Petropolis”, într-un tiraj de două mii de exemplare, al cincilea volum de versuri al Annei Ahmatova, *Anno Domini*, numit inițial *Anno Domini MCMXXI*. Despre acest volum Brodski nota:

¹ *Apud* Anna Akhmatova, *Poème sans héros. Requiem et autres oeuvres*, trad. de Jeanne și Fernand Rude, Paris, 1982, p. 13.

În esență, totul ne apare altfel deja în ultimul și cel de-al cincilea volum al tinerei Ahmatova – *Anno Domini MCMXXI*. În câteva poezii din acest volum, vuietul eternității absoarbe vocea eului în așa măsură, încât poeta este nevoită să ne sugereze, la maximum, concretețea detaliului și a imaginii pentru a le putea salva și a se putea salva pe sine de la inumana măsură a ritmului. Deplina uniune a eului și a ritmului, mai exact, topirea lor în etern, se va petrece mai târziu. Deocamdată poeta a încercat să apere sensurile proprii lumi de *prozodia* care înghite totul, pentru că prozodia știe despre timp cu mult mai mult decât poate cuprinde un suflet viu¹.

Noutatea acestor versuri este remarcată și în epocă, chiar și la nivel înalt: N. Osinski, tovarăș al lui Lenin o remarcă pe Ahmatova și o felicită în „Pravda” pentru că nu a părăsit Rusia subliniind că a făcut această alegere din sentiment național și nu din convingere revoluționară, căci nu este de-a noastră, dar are calitățile unui mare poet: onestitatea sufletului și conștiință civică. Osinski va plăti scump pentru curajul său, va fi acuzat că a trădat ideologia revoluționară, iar articolul său nu va face decât să atragă atenția răuvoitorilor asupra poetei, Troțki situând-o în „frumoasa și nobila trupă muribundă”, dar recunoscându-i talentul și apropiind-o de grupul neoclasicist: „Ahmatova a scris câteva rânduri remarcabile. Este foarte bine că nu a plecat”².

Deceniile doi-trei vor consemna și apariția primelor studii fundamentale privind poezia Annei Ahmatova. Trebuie menționate aici, în primul rând, studiul reputatului lingvist și stilistician V.V. Vinogradov – *Despre simbolistica Annei Ahmatova/ O simvolike Anne Ahmatovoi* (1922), apoi o lucrare critică mai amplă, *Anna Ahmatova. Încercare de analiză/ Anna Ahmatova. Opît analiza* (1923), în care autorul, Boris Eihenbaum, fixează locul poetei în literatura de până la revoluție, punctând faptul că Anna Ahmatova s-a impus de la început printr-o manieră poetică proprie, laconică și energică, prin intimitatea spovedaniei lirice și prin acel „roman liric” cu o șerpuire complexă și cu o eroină misterioasă, neliniștitoare, adesea dedublă, care s-a dovedit a fi creație autobiografică și mască înșelătoare. Aceleași aprecieri și aceeași neliniște transpar și din rândurile publicate, în același an, de Marietta Șaghinian, într-un „Jurnal literar”: „Dintre toți poeții ruși astăzi în viață, Anna Ahmatova este cel mai popular. Știm să-i iubim pe cei duși. De-am învăța să-i apărăm și să-i iubim pe cei care trăiesc”³. Îndrăgită, așadar, de mulți compatrioți, poeta nu a putut fi însă și apărată. Executarea lui N. Gumiliov și „caracterul intim” al poeziei sale îi vor închide

¹ Brodski, *art. cit.*, p. 17.

² Leon Trotsky, *Littérature et Révolution*, Paris, 1971, p. 45, 53 și 130-131.

³ S. Kovalenko et al., *Anna Ahmatova: Pro et contra*, Sankt-Petersburg, 2001, p. 410.

porțile editurilor pentru aproape douăzeci de ani. Cu toate acestea, ea păstrează admiratori ai poeziei sale chiar și printre revoluționarii cei mai ardenti. Tinerii cititori din Rusia, mai ales tinerele fete și femei (muncitoare și studente la facultățile care aveau cursuri serale pentru angajați), femeile soldat și comisar citiseră toate culegerile elegante, mici ca dimensiuni, care, în ciuda tuturor piedicilor, continuaseră să circule din mână în mână. Această poezie lirică aparent atât de simplă și ușor de înțeles, le mergea cititoarelor direct la inimă, le impresiona (chiar dacă autoarea ei era străină „spiritului” epocii), dovedind, dacă mai era nevoie, că dragostea este un sentiment uman propriu tuturor, indiferent de convingerile politice.

Între 1923-1935 A. Ahmatova încetează practic a mai scrie versuri și trăiește din meseria de bibliotecar. La începutul NEP Ahmatova era membră a Direcției Uniunii Scriitorilor Sovietici din Leningrad, dar ușile editurilor și revistelor începeau să i se închidă în față, una câte una. I se spunea că, pe de o parte, nu mai este nevoie de poezie lirică, iar, pe de altă parte, nu doresc să se compromită, publicând poezia unei soții (chiar dacă nu era decât fosta soție), de împușcat. În 1925, o primă hotărâre de partid îi interzice publicarea poeziilor, iar *Marea enciclopedie sovietică* scrie despre versurile sale că „reprezintă un exemplu strălucit de poezie din epoca ruinei gentilomilor”. O ediție în două volume a poemelor sale, pregătită între anii 1925-1927 la editura „Petrograd”, nu mai vede lumina tiparului: „de la mijlocul deceniului al treilea aproape că nu mi s-au mai tipărit versurile noi, cele vechi rămânând și ele nereeditate”. Iată cum rememorează poeta, în fața biografului său M.V. Lotmanizov, momentul în care ușile redacțiilor i se închid pentru aproximativ cincisprezece ani:

În 1924 am primit invitație de la Moscova pentru a participa la o seară de poezie cu versurile mele noi (...). Am citit *Calomnia* și câteva poezii din ultima ediție a volumului *Anno Domini*, care înainte de asta nu fuseseră publicate. La această seară a fost prezentă o persoană suspusă căreia nu i-au plăcut versurile mele. Imediat după seara respectivă mi s-a interzis orice publicare. N-am mai fost publicată. Ediția în două volume din poeziile mele, care fusese deja tipărită și urma să fie lansată, a fost distrusă. Această interdicție a durat foarte mult timp. Până în 1939, n-am mai fost tipărită deloc. Am tradus, m-am ocupat de studii literare, am scris despre Pușkin¹.

¹ M. Lotmanizov, *Беседы с Анной Ахматовой*, în vol. *Об Анне Ахматовой*, Moscova, 1990, p. 527.

Pe 8 decembrie 1924 are loc prima sa întâlnire cu P.N. Luknițki, un tânăr filolog care, în ciuda tuturor pericolelor, se hotărâse să strângă materiale în vederea alcătuirii unei biografii a lui N. Gumiliov (discuțiile dintre Luknițki și Ahmatova vor fi consemnate într-un jurnal unic, datat 1924-1929). În acest timp, există în viața sa un bărbat pe care îl iubește, Nikolai Punin, poet, profesor de istoria artei, specialist în pictura modernă și partizan al artei futuriste. Ahmatova se instalează în casa lui din Fontanka și, ca o petersburgheză veritabilă, se refugiază în studiul, complementar, al arhitecturii orașului și al descifrării manuscriselor pușkiniene, consultărilor frecvente cu pușkinologi consacrați, ca B. Tomașevski, B. Eihenbaum, V. Jirmunski, L. Ghinzburg, V. Vinogradov și alții, toate aceste preocupări și discuții însemnând pentru poetă menținerea în ritmul viu al literaturii de care fusese îndepărtată. În studiul *Poeți și poete* (1922), Iuli Aihenvald notează: „Da, în Anna Ahmatova Pușkin n-a murit, n-a murit tot ceea ce, blagoslovit, a fost legat de el, de Aleksandr Blagoslovitul; în fața ei se deschid grele șiruri de rusești decenii, iar ea zărește, dincolo de ele, aleile din Țarskoe Selo, pe care le cutreierase tânărul de neuitat...”¹ Ahmatova „are simțul Petersburgului și iubește într-atât «orașul de granit al slavei și-al nefericirii», încât s-ar părea că, sub aripa lui, «pe Neva cea întunecată și sub privirea ferecată a Împăratului de Bronz», au înghețat deopotrivă umbrele ei și ale orașului. Dar, prin această stihie intimă a capitalei, cu rafinata-i grație, «ceva, de baștină, se-aude», se aude anume povestea unei inimi simple și nedezmierdate, a unui suflet drag de femeie, și se întrezărește chipul unei rusoaice cu o broboadă pe cap”².

Vremurile erau grele. „La început trăiam într-o astfel de singurătate, încât nu-l vedeam nici pe Mandelștam”, notează ea. Prietenii săi continuau să plece în străinătate, majoritatea travesau frontiera ilegal și îi propuneau să o ajute să facă același lucru, dar Ahmatova nu dorea să părăsească Rusia. Din 1925 locuiește din nou la Țarskoe Selo, într-o pensiune de familie. În primăvară este grav bolnavă de tuberculoză și nu se poate plimba nici măcar prin parc, iar în iulie merge, împreună cu Lev, la Bejețk, de unde strânge material pentru biografia lui N.S. Gumiliov. Pe 12 mai 1926 Anna Ahmatova citește versuri la o serată literară desfășurată la Filarmonica din Leningrad, unde sunt prezenți, printre alții, M. Bulgakov (pe care îl cunoaște pentru prima dată), E. Zamiatin, M. Zoșcenko,

¹ *Anna Ahmatova: pro et contra*, ed. cit., pp. 246-247.

² *Apud* I. Ianoși, *Sankt Petersburg. Romanul și romanele unui oraș*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004, p. 289.

M. Kuzmin, V. Kaverin, A. N. Tolstoi, N. Tihonov și K. Fedin, iar pe 8 iunie se desparte oficial de V.K. Șileiko. Anul următor, în lunile iunie-iulie se tratează la sanatoriul ȚKUBU din Kislovodsk, unde îi va întâlni pe Marșak, Kacealov și Stanislavski. Interdicția de a publica se referea, se pare, doar la poezie – pe 15 februarie 1933 Ahmatova susține comunicarea *Ultima povestire a lui Pușkin*, care-i deschide șirul cercetărilor de pușkinolog și care apare totuși în publicația „Zvezda”, nr. 1/1933. În luna octombrie a aceluiași an, la editura Academiei, vede lumina tiparului volumul său de traduceri, *P.P. Rubens. Scrisori*. Până în 1939, Anna Ahmatova scrie și comunică din studiile sale de literatură la Casa Pușkin, este cooptată în comisia Pușkin care pregătește comemorarea a o sută de ani de la moartea poetului și chiar îi sunt publicate câteva lucrări de cercetare literară (studiul *Ultimul basm al lui Pușkin* este publicat în revista „Zvezda” (1933), iar „*Adoplhe*” de B. Constant în creația lui Pușkin – în publicația academică „Vremennik pușkinskoi komisii”, nr. 1/1936). Deși teoretic izolată, toate aceste activități complementare, foarte apreciate, arată de ce imens prestigiu se bucura Anna Ahmatova în fața intelectualității ruse a acelor vremuri. Ea a intenționat să scrie chiar și o carte despre A.S. Pușkin, dar cartea nu a apărut niciodată, iar manuscrisul nu s-a păstrat. Cu toate acestea, într-o mare de singurătate și îndărătul zidurilor despărțitoare de public, Ahmatova continuă să creeze poezie. Prietenii săi de-o viață aleseseră calea exilului, iar cei rămași erau supuși perchezițiilor și arestului. În noaptea de 13 spre 14 mai 1934, prietenul și colegul său akmeist, Osip Mandelștam, este victima unei asemenea întâmplări, Ahmatova fiind de față. Așa poate fi explicat și faptul că, în 1934, Mandelștam reușise să scape din detenția de la Liubianka, ceea ce n-ar fi fost posibil pentru o victimă obișnuită. Din păcate, acest lucru nu s-a întâmplat și câțiva ani mai târziu... În timp ce se pregătea primul Congres al Scriitorilor Sovietici, Ahmatova primește și ea un chestionar de completat. Bulversată de arestarea prietenului său, nu are curajul să-l completeze sau, mai bine spus, are curajul de a nu-l completa. În timpul acestui congres, desfășurat în luna august a anului 1934, Ahmatova este blamată virulent. N. Punin este arestat, iar fiul ei, Lev Gumiliov, este aruncat în închisoare pentru numele pe care îl purta și pentru că e fiul unei „poete decadente”.

Ajutată de M. Bulgakov, Ahmatova îi scrie lui Stalin și obține, nesperat, eliberarea fiului și a soțului său, în octombrie 1935. Anul următor scria: „nu știu de ce, dar din 19 ianuarie am început să scriu din nou poeme”. Primul pe care îl scrie i-l dedică lui B. Pasternak, cu care merge la Procuratura Uniunii Sovietice în vederea unui demers pentru eliberarea lui Mandelștam. În luna februarie a

aceluiași an îi face o vizită lui O. Mandelștam, care avea domiciliu forțat la Voronej și scrie poemul *Voronej*. „Teama și muza” sunt cuvintele care împart în două și rezumă viața poeților din această perioadă. Ahmatova este prinsă și ea între dorința de a scrie și aceea de a supraviețui. Pe 10 martie 1938 ea află că fiul său a fost din nou arestat. „Drumul crucii a început pentru mine în acea zi. Chipuri, buze vineții, răspunsuri date din spatele ghișeelor”, îi va mărturisi Lidiei Ciukovskaia, al cărei soț fusese și el arestat, în 1937¹.

Pe 19 septembrie același an se desparte de N. Punin, dar, din lipsa unei locuințe, va continua să stea în același apartament cu el. Referindu-se la perioada 1936-1940, Anna Ahmatova va observa: „Mi-am schimbat scrisul... Vocea îmi sună altfel”. Afirmatia este valabilă atât pentru proză, cât și pentru versurile sale. Pe 29 iulie 1939 Ahmatova îi citește Lidiei Ciukovskaia un fragment din poemul *Recviem*, în care deplânge calvarul său și al tuturor mamelor și soțiilor de întemnițați. În acest an N. Punin este trimis în lagăr, Lev Nikolaevici Gumiliov este încarcerat la închisoarea leningrădeană Krestî și apoi transferat în cea mai cumplită închisoare, Lefortovo, din Moscova. Sunt anii în care cumplitul comisar al afacerilor interne, N.I. Ejov, își exercită funcția înscriind în istoria modernă a Rusiei o perioadă de cruntă teroare, sintetizată de poetă în introducerea la *Recviem* sub numele de „ejovșcina”. La începutul anului 1939 Ahmatovei îi este

¹ Lidia Ciukovskaia, fiica criticului K. Ciukovski, este autoarea lucrării *Записки об Анне Ахматовой*, în care relatează prietenia care a legat-o de marea poetă, prietenie dezvoltată în timp pe baza unei atenții reciproce. Aflate la porțile închisorii, Lidia dorea să afle vești despre soțul ei, Matvei, care era întemnițat (de fapt, Matvei Bronstein fusese împușcat încă din 1938), iar Anna Ahmatova despre fiul său, Lev Gumiliov. Cartea a fost publicată inițial la Paris, volumul I în 1976, iar volumul II în 1980, și a produs câteva ecouri la vremea respectivă: „interzisă în U.R.S.S., cartea este o stenografie a vieții din U.R.S.S.”, aprecia „Le monde” în numărul din 25 martie 1980. Grație cărții pătrundem în intimitatea și în cotidianul vieții poetei: aflăm despre împrejurările în care trăia marea poetă, despre apartamentul minuscul și în dezordine, despre dejunurile sărăcicioase servite întotdeauna în grabă, despre îmbrăcăminte și indiferența Ahmatovei față de bunurile materiale și de confort (generoasă, ea dăruia tot ce avea). Prudența și experiența suferințelor prin care trecuse făceau din ea un sfetnic bun. Cele două femei discută foarte mult și despre poezie. Ahmatova se teme să-și expună sentimentele pe hârtie; ea le rostește, iar Ciukovskaia le învață pe dinafară. Își vorbesc în șoaptă sau își scriu bilețele pe care le ard, căci pereții au urechi. Cartea Lidiei Ciukovskaia trebuie citită însă cu unele rezerve. Se știe că în jurul oricărui mare scriitor există și oameni cu totul întâmplători, oameni cărora le place să trăiască din gloria altuia, să se ascundă după prestigiul altuia. De aceea considerăm că despre Anna Ahmatova cel mai bine vorbește opera sa, mărturiile unor cunoscuți așa-zisi „prieteni” fiind mai mult sau mai puțin adevărate și, în consecință, mai puțin importante.

adusă la cunoștință, de către Emma Gherstein – critic literar și prietenă a Nadejdei Mandelștam – vestea morții lui Osip Mandelștam. Pe 26 iulie, în urma unei întruniri speciale a NKVD, Lev Gumiliov este condamnat la cinci ani de lagăr. Mama va încerca din nou să-l elibereze, printr-o scrisoare adresată lui Stalin, dar, de această dată, demersurile făcute împreună cu prietenii săi rămân fără rezultat – Lev este condamnat și trimis în lagărul de la Turuhan, de unde, în 1944, va pleca voluntar pe front.

Cu toate acestea, în 1940, revistele „Zvezda” și „Leningrad” îi publică poetei câteva poezii (în urma intervențiilor câtorva prieteni scriitori), iar cenzura autorizează publicarea unei culegeri, *Din șase cărți/ Iz șesti knig*, antologie ce cuprinde o selecție riguroasă din volumele precedente (cinci la număr, plus una distrusă la interdicție, care putea fi completată cu scrieri ulterioare, partea a șasea din volum purtând denumirea *Salcia/ Iva*, după numele poeziei cu același titlu). Se pare însă că una dintre scrierile publicate i-a displicut lui Stalin, ceea ce a făcut ca volumul să nu aibă parte de promovarea meritată, adevărata a șasea carte fiind alta, pregătită pentru tipar până în preajma noului război mondial (din cauza căruia nici nu a mai apărut), cu timpul Ahmatova modificându-i alcătuirea și titlul. Astfel va lua naștere culegerea *Trestia/ Trostnik*, care va avea un alt epigraf decât cel inițial (dar tot din B.P. – Boris Pasternak) și va conține versuri scrise timp de șaptesprezece ani după *Anno Domini*, cu adaosuri ulterioare.

În această perioadă, mai exact în noaptea de 27 decembrie 1940, apar primele semne ale *Poemului fără erou* (cu care se deschide în opera poetei o perioadă de douăzeci și doi de ani), dar alte împrejurări istorice tragice se derulează. Războiul o găsește pe Anna Ahmatova la Leningrad, la sfârșitul lui 1941, în timpul celor mai crunte atacuri ale artileriei și aviației germane, poeta mergând la Moscova, unde o va întâlni, pentru prima și ultima oară în viață, pe Marina Țvetaeva. La 10 octombrie este evacuată din capitală și pleacă, împreună cu Lidia Ciukovskaia, la Tașkent, unde ajung pe 9 noiembrie. În Asia Centrală, Ahmatova, ca și alte poete, merge în spitale pentru a le citi soldaților poemele sale. Tot la Tașkent mai scrie o piesă în care versurile alternau cu proza, din care s-a păstrat numai un fragment, *Prolog sau Vis în vis*, redactează un text în proză, *În loc de prefață* la *Poemul fără erou* și schițează câteva fragmente de memorialistică. În mai 1943 îi apare o ediție de poeme alese, *Asiatica mea/ Moia aziatka*, care se epuizează aproape imediat.

Pe 15 mai 1944 Ahmatova revine cu avionul la Moscova, iar luna următoare se reîntoarce în Leningradul mutilat de asediul care durase doi ani, pe care îl numește „o oribilă fantomă a ceea ce părea să fi fost orașul meu”. După

sfârșitul războiului, Ahmatova continuă să citească poeme la seratele literare și la radio, iar în aprilie 1946 participă la o reuniune în Sala Coloanelor din Casa Uniunilor (Dom soiuзов). Apariția sa provoacă ovații prelungite din partea celor prezenți, care percep întoarcerea poetei în lumea literară ca pe o eliberare din captivitate a cuvântului și a sufletului inflexibil rusesc. Eliberat, Lev Gumiliov revine și el la Leningrad și locuiește, împreună cu mama sa, în casa de pe Fontanka, amândoi nutrind speranța că suferințele lor au luat sfârșit. Lev, care absolvise la Universitatea din Leningrad, Facultatea de Istorie, se înscrie la aspirantură, citește mult și își redactează dizertația pe care o susține cu brio în 1948.

Pe 14 august 1946 se ia hotărârea privind schimbarea orientării revistelor literare „Zvezda” și „Leningrad”, în urma unui raport care mutilează pur și simplu viața Annei Ahmatova, a lui Zoșcenko și a altor poeți. Pentru A.A. Jdanov, autorul raportului, Ahmatova este „una dintre reprezentantele mocirlei reacționare, lipsite de ideologie”, „una din purtătoarele de steag ale poeziei searbede, lipsite de idei”, în timp ce poezia sa este „poezia unei cuconițe isterice, care-și petrece viața între alcov și capelă. (...) Esențialul pentru ea îl formează motivele de dragoste, împletite cu motive de tristețe, melancolie, moarte, mistică resemnare”. Jdanov găsește și un motiv pentru „resemnare”, sentimentul fiind „explicabil pentru conștiința socială a unui grup pe cale de dispariție”. Creația Ahmatovei „aparține unui trecut îndepărtat”, „este departe de popor”, așadar nu merită a fi tolerată în paginile revistelor, fiindcă nu poate aduce tineretului sovietic decât „descurajare, tristețe, pesimism, tendința de a fugi de problemele actuale ale vieții sociale, de a fugi de pe drumul larg al vieții sociale și al activității, în lumea îngustă a impresiilor personale”, de aceea „nu poate fi tolerată în paginile revistelor noastre”¹. La 1 septembrie 1946, la adunarea generală a Uniunii Scriitorilor din Leningrad se constată că „printre scriitorii leningrădeni s-au găsit destui cei care au exagerat valoarea lui M. Zoșcenko și a Annei Ahmatova, precum și a altora ca ei”. Cei doi scriitori sunt excluși din Uniunea Scriitorilor și, după această adunare, la care poeta nu a participat, ediția celei de-a șaptea cărți a sa, aflată pe punctul de a apărea, este oprită și dată la topit (au „supraviețuit” numai câteva exemplare ascunse de tipografi și de redactori). Hotărârea va fi inclusă chiar și în programa analitică școlară, câteva generații de elevi învățând că Anna Ahmatova era o poetă decadentă. Din acest

¹ A.A. Jdanov, *Raport asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”*, Editura Partidului Muncitoresc Român, București, 1948, pp. 13-20.

moment va începe a doua perioadă de dizgrație pentru Anna Ahmatova, care se va întinde până la mijlocul anilor '50. Poeta va fi reprimată în Uniunea Scriitorilor, dar „Hotărârea” din 14 august 1946 va fi anulată abia în octombrie 1988, coincidență fericită – în „ajunul” centenarului Ahmatova.

Pe 26 august 1949 N. Punin este din nou arestat, Lev este exclus de la doctorat, nepermițându-i-se accesul, absolut necesar, la Biblioteca Institutului de Orientalistică al Academiei și, pe 6 noiembrie, în virtutea sinistrului articol 58 din Codul Penal (adoptat încă din 1926), cu paisprezece paragrafe și multe subpuncte, extinzând activitatea contrarevoluționară” la tot ce se voia, este din nou arestat în casa de pe Fontanka 34 și dus la închisoarea Lefortovo din Moscova. Întreaga casă este percheziționată și Ahmatova, înspăimântată de gândul că ceea ce scrie ea este cauza calvarului fiului său, arde multe manuscrise. În timp ce fiul său este anchetat la Moscova, Ahmatova încearcă să-l înduplece pe Stalin, scriind un grup de poezii grupate sub titlul *Slavă păcii*, publicate în revista „Ogoniok”, nr. 14/1950 (niciodată inclus în vreo culegere), dar, de această dată, nu mai reușește să facă acest lucru (așa cum nu reușise nici Mandelștam cu ani în urmă), Lev fiind condamnat la opt ani de lagăr (va fi reabilitat mult mai târziu, abia în primăvara lui 1956; ulterior i se va acorda titlul de „doctor în științe” și va activa la Universitatea din Leningrad ca profesor de istorie). Totuși în *Marea enciclopedie sovietică*, ediția a II-a, Anna Ahmatova este felicitată în câteva rânduri pentru că a ridicat vocea în lupta pentru pace, iar pe 19 februarie 1951, la intervenția lui A. Fadeev, este reprimată în Uniunea Scriitorilor. Aceste aprecieri nu sunt însă pe măsura valorii sale, loviturile primite în mod repetat declanșându-i primul infarct, în mai 1951. Înainte de a merge la spital, poeta reușește să-i încredințeze Emmei Gerstein toate manuscrisele și toate documentele sale.

Publicată rar în anii războiului, Anna Ahmatova se „retrăsese” în traducere, practica acesteia nefiindu-i deloc străină – în tinerețe îl „tălmăcise” pe Rilke, apoi scrisorile lui Rubens, scrierile ucraineanului Ivan Franko, iar, la Tașkent, pe poezii uzbeci. Ulterior poeta își va extinde aria de activitate traducând din literaturile slave, caucaziene, orientale și nu numai, munca sa de traducător concretizându-se, ani mai târziu, în mai multe volume de traduceri, dintre care amintim admirabilul volum apărut la Moscova în anul 1965 – *Glasurile poezilor. Versuri ale poezilor străini în traducerea Annei Ahmatova/ Golosa poetov. Stihi zarubejnîh poetov v perevode Annî Ahmatovoi*, care cuprinde poezii din literaturile coreeană (cele mai multe cantitativ), idiș,

armeană, gruzină, uzbekă, letonă, lituaniană, sârbă, polonă, bulgară, norvegiană, franceză, italiană, portugheză și... română (Eminescu, Arghezi, Al. Toma).

Din „Fontanii Dom” Ahmatova se mută într-o cameră din apartamentul Irinei Punina, aflat nu departe de Grădina Tavriceski, unde va locui între anii 1952-1961. În 1952, A. Ahmatova și L. Ciukovskaia se reîntâlnesc. Pe buzele tuturor din inteligența rusă trece o întrebare: „Oare mai există speranța de a trăi până la moartea lui Stalin?” Se pare că da, speranța se transformă în certitudine în anul 1953, când Stalin moare. Încurajată și ajutată de Emma Gerstein, Ahmatova mai face o încercare de a-și elibera fiul, dar Curtea Supremă refuză să rejudece cazul (E. Gerstein va publica, în 1976, în *Memuarî i faktî*, dosarul lui Lev Gumiliov, oferind date concrete despre această „crimă” abominabilă). Sunt vremuri tulburi; dintr-odată se aduc la cunoștința opiniei publice lucruri ce fuseseră tănuite până atunci, iar aceste lucruri sunt teribile și înfricoșătoare. Există milioane de victime și milioane de responsabili și, o dată cu întoarcerea deportaților, sunt puși față în față sau, cum ar fi spus Anna Ahmatova, „cei arestați se întorc și două Rusii se privesc față în față: cea care a arestat și cea care a fost arestată”. N. Punin, cel de-al teilea soț, nu mai apucă să revină, moare într-un lagăr din satul Abez, care făcea parte din centrul Gulag Vorkuta (Republica Socialistă Sovietică Autonomă Komi), pe 21 august 1953. Ahmatova primește o casuță la Komarovo (până în 1948 – Kelomiakki, denumirea originală finlandeză), una dintre stațiunile de odihnă din regiune, situată pe malul Golfului Finic, aflată la 44 de kilometri depărtare de oraș, numită și „orașelul academicienilor”. *Budka* (Ghereta), cum o numea, era o mică *dacea* (casă de vacanță) și, în acest loc, pe care-l va îndrăgi, Ahmatova își va petrece ultima parte a vieții, nemalevenind niciodată la Țarskoe Selo. Își poate întâlni din nou și cititorii și chiar este trimisă la o conferință a Uniunii Scriitorilor din partea filialei din Leningrad; treptat, de la mijlocul anilor ‘50 și cu deosebire în anii ‘60, poezia sa este din nou inclusă în reviste săptămânale, precum „Literaturnaia gazeta”, sau lunare – „Novîi mir” și în diverse almanahuri literare.

Începând cu anul 1958, versurile Ahmatovei sunt din nou reeditate. O culegere de șaptezeci și cinci de poezii, scrise între 1909-1957, plus paisprezece traduceri, va vedea lumina tiparului în douăzeci și cinci de mii de exemplare, dar cartea îi reconfirmă Ahmatovei că rezoluția din 1946 nu fusese uitată, acest lucru întâmplându-se abia în 1988, când CC al PCUS va recunoaște eroarea comisă. În Germania, Franța, Italia, Statele Unite încep deja să-i fie publicate primele lucrări. Italia, țara în care ecoul modernismului rus a fost prompt și de durată datorită lui Marinetti, se înscrie în procesul de promovare a o operei ahmatoviene

în Occident, primele poeme ahmatoviene în limba italiană văzând lumina tiparului în iulie 1951, în traducerea lui Di Sarra. Urmează Franța, prin intermediul traducerilor lui Sophie Laffite (1959), mai târziu Statele Unite, unde, la New York, va apărea prima versiune a *Poemului fără erou* (1960-1961), apoi Germania, mai exact München, și prima ediție în limba rusă a *Recviemului* (1963), poem tradus imediat și în Franța, unde va fi publicat în anul 1970, pentru prima dată integral în limbile rusă și franceză. Concomitent cu publicarea operei ahmatoviene, în Rusia și în lume încep să fie tipărite numeroase lucrări de critică literară și biografice, edițiile în limba franceză ale amintirilor Nadejdei Mandelștam (1972-1975) și memoriile Lidiei Ciukovskaia (1980) fiind elocvente în acest sens.

În ultimii ani de viață, Annei Ahmatova îi este dat să cunoască și laurii recunoașterii internaționale. În august 1962 poeta este propusă pentru acordarea Premiului Nobel, dar propunerea rămâne neconcretizată (în acest fel ea evită, poate, soarta lui Pasternak, dar pierde ocazia de a ocupa în poezia mondială locul ce i se cuvenea, adică primul loc). Totuși în străinătate se vorbește din ce în ce mai mult despre numele său și iată că vine și momentul de glorie: în urma poeziilor traduse în limba italiană de Di Sarra și pentru împlinirea a cincizeci de ani de activitate poetică, pe 12 decembrie 1964 Uniunea Scriitorilor Europeni decernează, în vechiul palat Urbino din orașul sicilian Catania, Premiul internațional de poezie „Etna-Taormina” poetei ruse Anna Ahmatova: „Iarna trecută (*Pe scurt despre sine* este datat 1965 – MDD), în preajma anului jubiliar Dante, am auzit din nou sunetul limbii italiene – am fost la Roma și în Sicilia”¹. Pe 5 iunie 1965 Universitatea Oxford îi decernează titlul de Doctor Honoris Causa, ceea ce constituie un nou prilej de călătorie: „În 1965, am călătorit în țara lui Shakespeare, am văzut cerul Angliei și Atlanticul, m-am întâlnit cu vechi prieteni, mi-am făcut prieteni noi și-am vizitat din nou Parisul”². După Oxford și Londra, Ahmatova revede Parisul pe care-l iubea atât de mult, Parisul voiajului său de nuntă, al plimbărilor sale cu Modigliani. Cei câțiva prieteni emigranți care o întâlnesc sunt frapați de aspectul său fizic, de vocea joasă, dar relatează că poeta foarte fericită de această călătorie.

Pe 19 octombrie are loc ultima apariție publică a Annei Ahmatova, cu ocazia unei seri literare solemne desfășurate la „Balșoi Teatr” dedicată împlinirii a șapte sute de ani de la nașterea lui Dante. În urma infarcturilor, zilele

¹ Ahmatova, *Избранное*, p. 8.

² *Idem*.

Ahmatovei sunt pe sfârșite, prietenii săi știu și ea însăși simte acest lucru. Continuă să locuiască la Komarovo, în „budka” de lemn din mijlocul pădurii de brazi seculari, iar locul său preferat de plimbare este drumul care duce către lac și către cimitir unde, conform dorinței sale, va fi înmormântată. Slăbită de boală, ea nu mai rezistă și ultimului infarct. 4 martie este data ultimei însemnări din jurnal, în dimineața zilei de 5 martie 1966 poeta stingându-se din viață.

N-ar fi însă nimerită o încheiere în aceste tonuri sumbre. Relatările biografice prezente în aceste pagini sunt completate chiar de spusele Annei Ahmatova, care afirma, la vârsta de șaptezeci și șase de ani, la sfârșitul unei note autobiografice: „Sunt fericită că am trăit în acești ani” (*Pe scurt despre sine*, 1965). E adevărat că viața traversată de poetă n-a fost una ușoară, ea însăși o recunoștea, dar, în ciuda tuturor celor trăite, Anna Ahmatova a avut parte de o existență îndelungată și fericită. N. Skatov întărește această idee:

Unii ar putea întreba: „de ce fericită? Nu e vorba mai degrabă despre viața de sacrificiu a unei femei al cărei soț a fost arestat, al cărei fiu – trecut din temniță în lagăr și invers, despre o femeie persecutată, care a trăit modest și care a murit în sărăcie cunoscând toate privațiunile vieții, în afară de aceea a Patriei – surghiunul, exilul?” Și, cu toate acestea, ea a fost fericită. Ea a fost – poet: „N-am încetat să scriu versuri. Ele sunt pentru mine legătura mea cu timpul, cu viața nouă a poporului meu. Scriindu-le, am trăit ritmurile care răsuna în istoria eroică a țării mele. Sunt fericită că am trăit în acești ani și că am fost martora unor evenimente fără pereche”¹.

Faptele de viață merită a fi cunoscute, dar opera lăsată e mărturia cea mai vie că poeta a fost fericită să trăiască în acești ani în care poezia, care pentru ea însemna suprema rațiune de a fi, a cunoscut cel mai mare avânt: „Și dacă Poeziei i-a fost dat să înflorească în secolul al XX-lea chiar în țara mea, atunci îndrăznesc să spun că am fost martorul fericit și atent al acestei înfloriri”².

Bibliografie

Ahmatova, Anna, *Amedeo Modigliani*, „Secolul 20”, nr. 4/1967

Ahmatova, Anna, *Избранное*, Moscova, 1974, p. 5.

Ahmatova, Anna, *Поэме. Proze*, trad. de Livia Cotorcea, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași

¹ N. Skatov, „Я – голод ваш...”, în „Литературная газета”, nr. 25 (5247)/1989, p. 3.

² Mandrikina, *op. cit.*, p. 60.

Romanoslavica XLIII

- Ahmatova, Anna, *Poète sans héros. Requiem et autres oeuvres*, trad. de Jeanne și Fernand Rude, Paris, 1982
- Ahmatova, Anna, *Воспоминания об Александре Блоке*, în *Сочинения в двух томах*, vol. II, Moscova, 1990
- Annenkov, I., *Дневник моих встреч*, vol. I, New York, 1966
- Berberova, Nina, *Subliniereea îmi aparține*, trad. de N. Stănescu, Editura Univers, București, 2000
- Ciukovskaia, Lidia, *Записки об Анне Ахматовой*, Moscova, vol. II, 1997
- Dobre, Aneta, N. *Gumiliov – un cavalier rătăcitor prin spații și timpuri*, în vol. *Itinerarii poetice*, Editura Universității din București, 1997
- Evseev, B., *Самый непрочитаемый поэт*, în „Литературная газета”, 20 noiembrie 1995
- Ianoși, I., *Sankt Petersburg. Romanul și romanele unui oraș*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004
- Ivanova, L., *Turnul*, în „Secolul 20”, nr. 301-302-303/1986
- Jdanov, A.A., *Raport asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”*, Editura Partidului Muncitoresc Român, București, 1948
- Kovalenko, S., et al., *Anna Ahmatova: Pro et contra*, Sankt-Petersburg, 2001
- Liamkina, E.I., *Встречи с прошлым*, Moscova, 1978
- Lotmanizov, M., *Беседы с Анне Ахматовой*, în vol. *Об Анне Ахматовой*, Moscova, 1990
- Mandrikina, L. A., *Книги. Архивы. Автографы*, Moscova, 1973
- Skatov, N., „Я – голос ваш...”, în „Литературная газета”, nr. 25 (5247)/1989
- Șoptereanu, V., *Timpul artistic și poetica memoriei*, Editura Paideia, București, 2006
- Tolmacev, M.V., *Ахматова в изобразительном искусстве*, în vol. *Таины ремесла. Ахматовские чтения*, Moscova, 1992
- Trotsky, Leon, *Littérature et Révolution*, Paris, 1971

A life devoted to poetry – Anna Akhmatova

The Russian poet Anna Andreevna Gorenko was born on June 11th, 1889 near Odessa, in Bolshoy Fontan. While still very young, she was taken to Tsarskoe Selo, which later came to be called the city of Pushkin. She lived there until the age of 16, and it is there that she composed some of her first poetry. She later graduated from the Fundukleevsky Institute in Kiev, and it is here that her childhood romance with former Tsarskoe Selo schoolmate Nikolai Gumilev finally culminated in marriage. During this time Anna had already written about 200 poems, some of which were selected for publication in her first book in 1912. The book, which was entitled *Evening*, brought her public recognition as well as critical praise. In 1914, Akmatova's second book, entitled *Rosary*, was published. Akmatova's third poetic compilation, *White Wall* was published in 1917. At that time, a large portion of Akhmatova's social relations, including close friends, began emigrating. The situation worsened, and Anna suffered a personal drama when she and Gumilev were divorced. Her only income was beggarly. In August 1921, Blok died, and Anna learned that Gumilev had been shot and killed. The shock was very deep. Anna wrote very little during this period. At this time, Anna began studying History. She especially studied the history of architecture and art during Pushkin's time. In the 1930's, the "mysterious gift of

Romanoslavica XLIII

song” came back to her quickly, and with a renewed strength. These years of her life were filled with great misfortune. Her son, Lev Gumilev, was arrested and exiled due to a false accusation. Many changes are noticeable in her poetry at this time. Drawing from the breadth of her experience, Akhmatova’s poetic vision became much sharper and bolder. Akhmatova wrote *Requiem*, *Poem without a Hero*, *Seventh Book* etc., and later, a comprehensive compilation entitled *The Race of Time. Poetry (1909-1965)*. In 1964, Anna Akhmatova was given the international poetic award “Etna Taormina”, in Italy, and her historical research earned her an honorary Doctorate of Literature from Oxford University.